

Tekstschrijvers: waar zijn ze beland, zo'n twintig jaar of meer na hun start? Welke richting zijn ze ingeslagen? Hoe hebben ze zich verder ontwikkeld? Josephine Woldring sprak met zes verschillende professionals die ooit als tekstschrijver zijn begonnen en die, in het verlengde daarvan, ieder een heel eigen koers hebben uitgezet. Voor dit artikel is gebruikgemaakt van ledenboeken van Tekstnet.

JOSEPHINE WOLDRING
is zelfstandig redacteur en programmamaker.

Tekst als springplank

Carrières van tekstschrijvers, vele jaren later

Rutger Vahl

Een videoproducent en een publicist, allebei zzp'er. Drie professionals met een trainings- dan wel communicatiebureau. Een voormalig bureau-eigenaar, die nu als PhD aan haar promotieonderzoek werkt. Dat is de line-up van dit artikel. De zes professionals – werkzaam in dienstverband én als zelfstandige – werkten graag mee aan dit artikel. De gesprekken gingen over het werken in en met bureaus, over zelfstandigheid, over de behoefte aan vrijheid. Over reageren op ontwikkelingen in de markt, over pionieren en je niche vinden, over de balans tussen ondernemen en managen... en over schrijven als professie.

Productie maken: Rutger Vahl

Goede recensies kreeg Rutger Vahl in de afgelopen jaren voor zijn drie popbiografieën, waaronder de meest recente: *Rock'n-roll Widow* (2016), over Xandra Brood, de weduwe van rockster en schilder Herman Brood. Hij hoopte na zijn studie geschiedenis in 1997 de journalistiek in te gaan, maar in plaats daarvan werd hij redacteur bij een communicatiebureau.

'Het was hard werken. Ik draaide een enorme productie, waardoor ik in korte tijd veel kennis opdeed, onder meer in economie.' Hij had altijd de ambitie gehad om voor zichzelf te werken. Na drie jaar in loondienst besloot hij zzp'er te worden. 'Ik begon als zelfstandig bedrijfsjournalist in 2000. De eerste jaren deed ik dat met veel plezier en ook met succes, ik had meer werk dan ik aankon. Maar na een jaar of tien sloop er een soort ontevredenheid en routine in. Ik liep tegen de veertig, mijn vader werd ziek en ik dacht bij mezelf: wat wil je nou écht met je leven? Anderen kopen dan een motor, ik besloot – naast mijn hoofdredacteurschap van een financieel vakblad – een boek te schrijven over een van mijn helden, de Zweeds-Nederlandse zanger Cornelis Vreeswijk. Ik benaderde uitgeverij Nijgh & Van Ditmar en die zag er wel iets in. Ik ben meteen doorgegaan met een biografie over Wally Tax, die voorjaar 2015 uitkwam. Met *Rock'n-roll Widow* smaak ik nu het genoeg van een boek dat meer dan één druk haalt. Maar leven van de pen lukt me alleen omdat ik bedrijfsjournalistiek er naast blijf doen.'

Rob Goossens

Zelf doen, zelf leren: Rob Goossens

Zijn studie geschiedenis maakte videoproducent Rob Goossens niet af. In plaats daarvan ging hij in 1993 voor bedrijven en reclamebureaus schrijven. In 2005 kon hij als nieuwsredacteur aan de slag bij het Nijmeegse universiteitsblad *Vox* en, jaren later, als eindredacteur en interim-hoofdredacteur bij het Wageningse universiteitsblad *Resource*. Hierna maakte hij zijn start als videoproducent. Door de nieuwsitems voor de website van *Vox* betrad hij de wereld van inter-

Rob Goossens: op de grens van tekst en bewegend beeld

Pioniersmentaliteit is Rob Goossens niet vreemd. Printmedia zijn volgens hem conceptueel wel uitontwikkeld. 'Iedereen weet wat mogelijk is en wat werkt. Een interview, achtergrond, analyse, columnpje... Niet voor niets zie je de kernredactie opkomen: maak een goede briefing en elke freelancer snapt wat de bedoeling is. Op videogebied daarentegen zijn er voortdurend ontwikkelingen die totaal nieuwe concepten mogelijk maken. Dat maakt het spannend.' Dat neemt niet weg dat hij veel meeneemt uit de tijd dat hij tekstschrijver was. 'Denk aan scripts, briefings en het onderhandelen met opdrachtgevers: dat gebruik ik ook bij mijn video-producties. Maar het werken met zowel tekst als bewegend beeld heeft voor mij zoveel méér... Een Wageningse bioloog zei me ooit dat de meest interessante dingen niet in het bos of op het veld gebeuren, maar juist op de grens van die twee. Zo kijk ik ook naar de twee disciplines tekst en beeld, naar het grensgebied daartussen: dát is waar het volgens mij nu gebeurt.'

net en bewegend beeld. 'Er was weinig geld voor filmpjes, er werden geen professionals voor ingezet, zoals nu. Je deed alles zelf. Dat was een kans om in korte tijd heel veel te leren. In enkele maanden maakte ik me de Photoshop-basics eigen en ook het editen van films. De manuals voor het maken van animaties bestelde ik gewoon in Amerika, zo leerde ik mezelf het vak.'

Hij werkt nu vooral voor universiteiten en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) en maakt korte video-items naar aanleiding van inauguraties, interviews met docenten over onderzoek, naast filmpjes rond de introductie van nieuwe studenten. De zelfstandigheid bevalt hem, zolang hij vijf functies kan samenballen: scriptschrijver, cameraman, producer, regisseur en editor.

Van handleiding tot trainingen:

Erik van der Spek

Heel anders verliep de carrière van neerlandicus Erik van der Spek. Al bijna dertig jaar is hij verbonden aan het bureau dat hij samen met Willem Hendriks op-

Erik van der Spek: tekstschrijven, een startersfunctie?

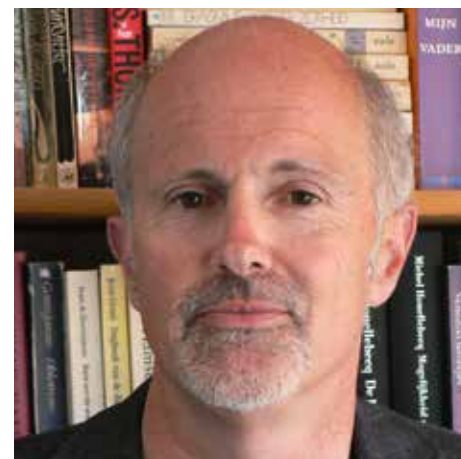
'Ja en nee', is het antwoord van Erik van der Spek, van alle geïnterviewden de professional met de langste staat van dienst. 'De markt voor tekstschrijvers en tekstbureaus is tamelijk verzadigd. De functie van tekstschrijver is heel breed en ligt niet duidelijk vast. Maar dat biedt juist mogelijkheden om door te groeien. Of dat lukt, hangt van een aantal factoren af. Lukt het je bijvoorbeeld om op een bepaald terrein heel veel kennis te vergaren waarmee je je kunt onderscheiden? Lukt het je om een netwerk op te bouwen? Daarvoor zijn je sociale vaardigheden belangrijk, maar ook de onbevangenheid om op belangrijke personen en zaken af te stappen. Dát zijn voorwaarden om als tekstschrijver door te groeien, zo is mijn ervaring. Ik zie wel dat veel tekstschrijvers na een tijd overstappen naar communicatieadvies.

Mijn overtuiging is: als je goed bent, is er altijd werk. Mijn eigen zoon studeert aan de School voor Journalistiek. Geen gemakkelijk marktperspectief dus. Toch heb ik er alle vertrouwen in dat het goed komt met hem.'

richtte: Hendriks Van der Spek (HVdS) in Bussum. Oorspronkelijk was HVdS vooral actief als bureau voor communicatietrainingen en tekstproducties. Maar in de loop van de tijd ontdekte het een aantal nichemarkten, zoals technische communicatie.

'In 1987 was ICT nog in opkomst en bedrijven hadden behoefte aan goede technische handleidingen', aldus Erik. 'Van daaruit gingen we ook cursussen ontwikkelen voor het schrijven van handleidingen.'

De komst van internet blies extra wind in de zeilen en diverse trainingsboeken zagen het licht, waaronder *Schrijven voor het beeldscherm*, dat zijn zesde druk beleefde. E-learning en blended learning zijn nu vast onderdeel van het productaanbod. HVdS werkt hiervoor samen met het platform Studytube in Amsterdam. Het bureau is uitgegroeid tot 15 medewerkers. De laatste jaren richt Erik zich vooral op het universitaire onderwijs. Zo werkt hij als secretaris voor de NVAO, dat universitaire

Erik van der Spek

De tijd dat deze professionals alleen uitvoerend werkten en tekstproductie als dienst aanboden, die tijd hebben zij ver achter zich gelaten

opleidingen in Nederland en Vlaanderen beoordeelt en accrediteert. Daarnaast werkt hij als lector aan de masteropleiding Communicatie & Organisatie van de Universiteit Utrecht, waar hij probeert het gat tussen praktijk en opleiding bij masterstudenten te verkleinen.

Ondernemen en/of managen?

Monic Lansu en Robbert Jan Sabel

Twee kleine communicatiebureaus maakten een sterke groei door: Sabel Communicatie en Lansu+Paulis. Beide richtten zich op bedrijfscommunicatie, zowel interne als externe. Ze groeiden qua portfolio en aantal medewerkers: Lansu+Paulis in Leiden telde op een gegeven moment veertien medewerkers. Bij Sabel Communicatie werken nu zo'n dertig vaste medewerkers; het ontwikkelde zich vanaf 2001 van tekstbureau tot bureau voor communicatie, onderzoek en contentcreatie. Robbert Jan Sabel en Monic Lansu, de oprichters van de twee bureaus, kwamen beiden tot het inzicht dat groei ook consequenties had voor hun eigen rol. Robbert Jan voelde zich altijd meer ondernemer en

Monic Lansu

tekstschrijver dan manager. Hij trok daarom in 2012 een zakelijk directeur aan, mede vanwege gezondheidsproblemen waardoor hij zich deels moest terugtrekken.

Ook Monic Lansu, van oorsprong taalwetenschapper, zag met gemengde gevoelens dat managen op een gegeven moment haar hoofdtaak was geworden. Zij koos ervoor om weer te gaan studeren, in eerste instantie naast haar werk. Omdat ook haar zakelijk partner Erik Paulis de bakens wilde verzetten, besloten ze in 2010 hun onderneming te verkopen. Monic haalde haar master in Organisationspsychologie met als specialisatie Gender, een thema dat al lange tijd haar interesse had. Sinds 2014 heeft Monic, nu midden vijftig, een promotieplaats aan de Radboud Universiteit, aan het Institute for Management Research. Binnen het Europese project EGERA onderzoekt ze of een bestaande methode voor organisatieverandering ook geschikt is om de bètawetenschap toegankelijker te maken voor vrouwen.

Robbert Jan Sabel

Robbert Jan Sabel: van tekst naar online communicatie

'In 1996 kreeg de Rabobank een andere visuele identiteit, waarmee de bank vooral de samenwerking met de klant zichtbaar wilde maken. Denk aan het menselijke figuurtje, centraal in het logo van de toen nieuwe huisstijl. Maar het taalgebruik, zoals in de correspondentie aan de klant, sloot daar totaal niet op aan.'

Robbert Jan Sabel vertaalde de gewenste stijl naar de standaardteksten en bedacht zo het fenomeen teksthuisstijl. 'Met Sabel Communicatie maakten we vergelijkbare teksthuisstijlen voor bijvoorbeeld KWF Kankerbestrijding, het Openbaar Ministerie en de Provincie Noord-Brabant,' zo kijkt hij terug op de ontwikkeling van zijn bureau. Ook op online gebied ontwikkelt Sabel zich steeds verder. 'Sinds 2009 zijn we de vaste en enige partner in Nederland van Gerry McGovern. Hij heeft het gedachtegoed van Customer Carewords gecreëerd. Hierin moeten vindbaarheid en usability van websites zo goed mogelijk aansluiten op de beleving van de klant. Bij dit soort innovaties gaat het toch ook weer om taligheid. Maar Sabel ontwikkelt ook instrumenten om makkelijker in de cloud te kunnen werken.'

Alle zes professionals ontwikkelden zich vanuit het tekstschrijverschap. Bijna allemaal werkten ze voor verschillende bureaus, voordat ze de stap zetten naar een eigen zaak

Jos de Bondt

MVO in jaarverslagen: Jos de Bondt

Ook Jos de Bondt heeft op latere leeftijd nog opmerkelijke carrièrestappen gemaakt. Voor ze een eigen bureau begon, werkte ze in de sales en marketing in de ICT-sector. Ze liet zich omscholen en ging werken als grafisch ontwerper. Op haar 35ste volgde ze een hbo-opleiding tekstschrijven en besloot het puur grafische werk achter zich te laten.

‘Via het schrijven voor bladen kwam ik op het bedenken van bladformules, en van daaruit rolde ik in het maken van jaarverslagen, een branche die toen nog in ontwikkeling was en die later vooral online vorm kreeg.’ Jaarverslagen bleken de juiste niche: ze trok opdrachtgevers aan zoals Luchthaven Schiphol, energiebedrijven en financiële dienstverleners.

Enkele jaren geleden volgde ze een post-doc in CSR Management (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Ook specialiseerde ze zich in een nieuwe vorm van jaarverslagen: integrated reporting. ‘Naar mijn idee wordt er in het

bedrijfsleven te eenzijdig gedacht in termen van geld. Ook niet-financiële aspecten, zoals impact op natuur en milieu, gezondheid en eerlijk zaken-doen zijn belangrijk’, zegt ze. Haar expertise heeft ze zoveel verder ontwikkeld dat ze met enkele partners in 2015 een instituut kon oprichten (CR²Academy) en seminars organiseert over de toepassing van deze vorm van bedrijfsverslagen. ‘Graag zou ik het integratiedenken meer op de kaart willen zetten en de wereld een andere kijk bieden op groei en succes. Die boodschap zou ik met name aan jongeren willen doorgeven.’

Nu, op haar 58ste, volgt ze een opleiding commissariaat. ‘De kennis die ik opdoek kan ik gebruiken in mijn adviespraktijk, in onze leergang Integrated Reporting. Naast mijn andere werk zou ik graag enkele commissariaten vervullen. In die rol kan ik integrale besturing en verantwoording steviger op de agenda zetten.’

Blijvende bevologenheid

Alle zes professionals ontwikkelden zich vanuit het tekstschrijverschap. Bijna allemaal werkten ze voor verschillende bureaus, voordat ze de stap zetten naar een eigen zaak. Ook leverden ze grote inspanningen door vakgerelateerde opleidingen te volgen, veelal naast hun werk. Sommigen, onder wie Jos de Bondt, lieten zich van tijd tot tijd coachen. De komst van internet beïnvloedde hun praktijk: voor sommigen nadelig, maar voor anderen juist gunstig: zij verbreedden hun praktijk naar online communicatie. Maar alle zes blijken ze onverminderd geïnspireerd door het potentieel van taal. Zoals Robbert Jan

Sabel het formuleert: ‘Tegenwoordig denkt men dat beeld belangrijker is dan tekst: een beeld zegt meer dan duizend woorden. Volgens mij is het omgekeerd. Een woord kan soms duizend beelden oproepen. Communicatieman Jan-Willem Wits heeft de gevleugelde woorden WORDS ARE DEEDS! als bedrijfsnaam. Dit vind ik zo sterk! Ik wou dat ik het had bedacht...’

Springplank of... ?

Maar hoe belangrijk is voor hen schrijven nog? Erik van der Spek schreef behalve boeken over taal ook een aantal reisgidsen. Jos de Bondt schrijft nog regelmatig een hoofdstuk Strategie voor het jaarverslag van een opdrachtgever. Monic Lansu schrikt bij het schrijven van haar dissertatie niet van die lege pagina, en dankzij haar vroegere werk, evenmin van flinke revisierondes. Goed mogelijk dat ze straks de consultancy in gaat. Mogelijk laat Robbert Jan zijn vroegere werkzaamheden nog meer los en gaat hij start-ups coachen. Rutger Vahl werkt inmiddels aan een nieuw boek. Rob Goossens ziet meer ontwikkelingsmogelijkheden voor video op internet dan voor gedrukte media. Maar verrassend is dat zelfs hij nog graag een dik boek zou schrijven, zoals *Congo* van David van Reybrouck, of een historisch boek in de geest van Tom Holland (die hij stilletjes bewondert). Taal en tekst hebben dus niet alleen de functie gehad van springplank, maar zijn eerder een onverwoestbare trampoline gebleken. Alleen: de tijd dat deze professionals alleen uitvoerend werkten en tekstproductie als dienst aanboden, die tijd hebben zij ver achter zich gelaten. ■

Doorzetten voor duurzaam

TOM DE HOOG is zelfstandig tekstprofessional en oud-voorzitter van Tekstnet

COLUMN

Dit voorjaar was ik op weg voor een interview met BN'ers uit het omvangrijke duurzaamheids-circuit. Spannend toch wel, want dat hoort er nu eenmaal bij: het gevoel van verwachting, het niet-weten hoe de anderen op je vragen zullen reageren. En of je voorbereiding wel goed genoeg was. Zenuwen dus, altijd weer. Ook al doen we dit al tig jaar.

In de trein onderweg naar de interviewlocatie denk je er vooral aan of het wel de juiste vragen zijn. Of welke vragen je vooral niet moet vergeten. Dat alles stopt als de logistiek alle aandacht vraagt. Op het treinstation is er de busverbinding om dicht bij de locatie te komen. In dit geval een adres in het noordelijke havengebied van Amsterdam. Met OV9292 op mijn mobiel zoek ik dat op en het lijkt allemaal simpel. Wel een stukje lopen, maar dat doen we vaker, dus dat is geen nieuws. Er is echter wel een mededeling dat de halte waar ik eruit moet, vervallen is. Geen punt, ik vraag het de chauffeur. Die zet me keurig op de vervallen halte eruit (?). Ik pak mijn mobiel er weer bij en oriënteer me op de looprichting om bij de locatie te komen. Dat de regen intussen met bakken uit de lucht komt, lijkt nog even geen probleem. Beetje doorzetten, toch? Een half uur later denk ik daar heel an-

ders over. Ik sta ergens in een zijstraatje en zie dat ik helemaal verkeerd gelopen ben. Mede door een blijkbaar toch niet zo juiste routebeschrijving van een wegwerker bij een gigantische asfalteerklus waar een peloton gele jassen mee bezig is. Maar het kan ook aan mij liggen. Eigenwijs als ik ben, dacht ik ergens te moeten afslaan. Mannen hebben toch oriëntatie-

Duurzaam zijn vraagt doorzettingsvermogen, zoveel is duidelijk

vermogen? Mijn mobiel doet echter vreemd in de regen en als ik wil bellen om te melden dat ik later kom, staat er zo'n harde wind dat ik de ander niet versta. Mijn bezoekadres toets ik nu op een geo-app in en ik zie nu duidelijk dat ik een totaal andere route moet nemen. Wat in eerste instantie betekent dat ik nogmaals langs de vangrail over een weg zonder voetpad moet, waar auto's en vrachtverkeer langsrazen. Niet verstandig, nood breekt wet! Natuurlijk scheurt er een blik langs mij door een plas en zo zijn ook de laatste vezels van mijn broek doorweekt. Nu hebben we wel de goede weg te pakken en ruim een halfuur te

laat arriveer ik met duizendmaal excuses. Dan blijkt een van de te interviewen Bekende Duurzame Nederlanders echter nog meer vertraging opgelopen te hebben. Met de auto. Elektrisch, dat dan weer wel. Tijdens het verlaat gestarte interview gaat het ook even over auto's. En over de accu's van elektrische auto's.

Daarin zie ik als interviewer nog wel problemen als het over duurzaam gaat, maar dat wordt weggewoven: de industrie gaat die accu's keurig recyclen. Dan draait deze geïnterviewde het gesprek om en vraagt mij: ‘En, heb jij een auto?’ Ik zeg heel neutraal dat dat niet het geval is en dat ik al jaren met het openbaar vervoer naar mijn interviews op locatie ga, wat mij goed bevalt. Ik krijg waardering voor mijn keuze, maar ze moesten eens weten hoe ik die dag het openbaar vervoer en de vervoerplanner in mijn mobiel vervloekt heb. Duurzaam zijn vraagt doorzettingsvermogen, zoveel is duidelijk. ■